

Soru: 50 ₺ olan el örgüsü ürünlerimi satarken arkadaşımın müşteri bulma noktasında bana yardımcı olmasını rica ettim. Daha sonra arkadaşımın, benim haberim olmadan ürünlerin üzerine 10 ₺ kâr koyarak 60 ₺'ye satış yaptığını öğrendim. Arkadaşımın yaptığı bu işlem caiz midir?

FETVA

Kişinin malum olan tasarruflar hakkında kendi yerine başkasını yetkili kılma işlemine vekâlet denir.¹ Vekalet satın alma tasarruflarında tahakkuk ettiği gibi satma işlemlerinde de gerçekleşebilir.² Söz konusu meselede mal sahibi, arkadaşı vasıtasıyla kendi ürünlerini belli fiyat aralıklarında pazara sürerek esasında ricada bulunduğu kişiyi satış hususunda vekil tayin etmiştir. Zira kişinin arkadaşına malları satmasını teklif edip karşı tarafın onu kabul etmesiyle vekalet akdinin rüknü olan icâb ve kabul³ gerçekleşmiş olur. Bu vekalet anlaşması, bir malı belli bir fiyata satmak üzere akdedildiğinden fıkıh ıstılahında mukayyet vekalet işlemi olarak isimlendirilir.⁴ Mukayyet vekalette vekilin, müvekkilin fiyatla alakalı çizmiş olduğu sınırlara riayet etmesi gerektiği⁵ ve vekilin söz konusu sınıra riayet etmeyip ürünü daha yüksek bir fiyata satması halinde mal karşılığında alınan ücretin tamamının müvekkile ait olacağı hususunda Hanefî ve Şafîî fukahası görüş birliği içerisindedir.⁶ Vekilin burada yaptığı hizmet için müvekkilden ücret alması⁷ ancak vekalet işleminin başında şart koşulursa mümkündür.⁸ Ücretin şart koşulmaması halinde vekilin yaptığı hizmet teberru/bağış kapsamında değerlendirilir.⁹ Sorudan da anlaşıldığı üzere vekil ve müvekkil arasında herhangi bir ücret şartı koşulmamasına rağmen vekilin ürünün üzerine fark koyarak satış yapması belli oranda kâr almasını helal kılmaz. Kâr bütünüyle müvekkilin olur.

Buna göre söz konusu işlemde fazla olarak alınan ücret müvekkile ait olduğundan onun izni olmaksızın vekilin parayı mülkiyetine geçirmesi caiz değildir. Zira Allah Teâla "Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin; ancak karşılıklı rızâınıza dayanan ticaret böyle değildir."¹⁰ buyurmaktadır. Nitekim "Bir kimsenin başkasının mülkünde, izinsiz bir şekilde tasarrufta bulunması caiz değildir"¹¹ kaidesi de başkasının mülkünde onun izni olmaksızın tasarrufta bulunmanın caiz olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla vekil, bu süreç içerisinde haksız yolla kazandığı parayı hesaplayıp müvekkile teslim etmeli, müvekkilinden helallik isteyip Allah Teâla'ya istiğfar etmelidir.

¹ Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısrî İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-Râik Şerhu Kenzi'd-dekâ'ik* (Lübnan: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2013), 7/235

² Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-Merginânî, *el-Hidâye şerhu bidâyeti'l-mübtedî* (Karaçi, el-Büşra, 2021), 3/274.

³ Küçük Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-hükkâm şerhu Mecelleti'l-ahkâm* (Beyrut: Daru'l Cil, 1991), 3/514.

⁴ İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed el-Bâcûrî, *Hâşiyetü 'alâ Şerhi İbn Kâsım el-Ğazzî 'alâ metni Ebî Şüca* (Lübnan: Daru'l-Nur Sabah, 2015), 2/335.

⁵ Radıyyüddîn Ebü Bekr b. Alî b. Muhammed el-Haddâd, *el-Cevheretü'n-neyyire* (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1971), 2/1/650. Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Muhammed İbn Hacer el-Heytemî, *Tuhfetü'l-Muhtâc bi Şerhi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'd-Diyâ, 2020), 5/548.

⁶ Heyet, *el-Fetâva'l-Hindiyye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2014), 3/550 Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Muhammed İbn Hacer el-Heytemî, *Tuhfetü'l-Muhtâc bi Şerhi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'd-Diyâ, 2020), 5/548.

⁷ Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî İbn Âbidîn, *el-Ukûdü'd-Düriyye fî Tenkîhi'l-Fetâva'l-Hâmidîyye* (Lübnan: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2008), 1/618.

⁸ Osmanlı Ulema Heyeti, *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye* (Karaçi: Nur Muhammed, ts.), 285. (Kanun Mad. No:1467)

⁹ Ali Haydar Efendi, *Dürrü'l-hükkâm şerhu Mecelleti'l-ahkâm* (Beyrut: Daru'l Cil, 1991), 3/574.

¹⁰ Nisâ 4/29 " يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ "

¹¹ Ahmed b. Muhammed b. Osmân ez-Zerkâ el-Halebî Ahmed ez-Zerkâ, *Şerhu'l-ğavâ'idi'l-fıkhîyye* (Dimeşk: Daru'l-Kalem, 1989), 461. " لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَتَصَرَّفَ فِي مَالِ الْغَيْرِ بِإِذْنِهِ "